IQTISODIYOT RIVOJIDA INNOVATSIYANING AHAMIYATI

Jumayeva Zamira Bustanovna
Osiyo xalqaro universiteti o'qituvchisi

https://doi.org/10.5281/zenodo.11206936

Annotatsiya. *Ushbu maqolaning dolzarbligi quyidagi bir-biriga bog'liq holatlar bilan belgilanadi: birinchidan, milliy innovatsiya tizimi shakllanishi hozirgi davrda juda sekin yuz berayotgan va qarama-qarshiliklarga ega bo'lgan ja rayon bo'lib, uning samaradorligini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar majmuasi ishlab chiqish zaruriyati mavjud. Buning uchun milliy innovatsiya tizimi, innovatsion iqtisodiyot mohiyati va mazmunini o'rganish bo'yicha tadqiqotlar olib borilishi, milliy innovatsiya tizimining konseptual modelini aniqlashtirish talab etiladi.*

Ikkinchidan, milliy innovatsiya tizimlarinishakllantirishning turli modellarining yuzaga kelishi va ularning eng samaralisini tanlash muammosi innovatsion rivojlanish modellari tasnifini shakllantirish zaruriyatini belgilab berib, bu mamlakat innovatsiya tizimining hozirgi bosqichdagi holatiga baho berish hamda uni rivojlantirish istiqbollarini aniqlash imkonini beradi.

Kalit so'zlar: *milliy innovatsiya tizimlari, innovatsiya siyosati, innovatsion bilim, texnologiyalar transferi, texnoiqtisodiy paradigma, venchur fondlar, innovatsiya diffuziyasi, innovatsion kadrlar, innovatsioniqtisodiyot.*

IMPORTANCE OF INNOVATION IN ECONOMIC DEVELOPMENT

Abstract. *The relevance of this article is determined by the following interrelated circumstances: firstly, the formation of the national innovation system is currently a very slow and controversial area, and the development of a set of measures aimed at increasing its effectiveness there is a need. For this, it is necessary to carry out research on the nature and content of the national innovation system, innovative economy, and clarify the conceptual model of the national innovation system. Secondly, the emergence of different models of formation of national innovation systems and the problem of choosing the most effective one of them determines the need to form a classification of innovation development models, and allows to assess the state of the innovation system of this country at the current stage and to determine the prospects for its development.*

Key words: *national innovation systems, innovation policy, innovative knowledge, technology transfer, techno-economic paradigm, venture funds, innovation diffusion, innovative personnel, innovative economy.*

ЗНАЧЕНИЕ ИННОВАЦИЙ В РАЗВИТИИ ЭКОНОМИКИ

Аннотация. *Актуальность данной статьи определяется следующими взаимосвязанными обстоятельствами: во-первых, формирование национальной инновационной системы представляет собой очень медленную и противоречивую ситуацию в текущий период, и существует необходимость комплекса мер, направленных на повышение ее эффективности. развивать. Для этого необходимо провести исследование сущности и содержания национальной инновационной системы, инновационной экономики, уточнить концептуальную модель национальной инновационной системы. Во-вторых, появление различных моделей формирования национальных инновационных систем и проблема выбора наиболее эффективной из них*

определяет необходимость формирования классификации моделей инновационного развития, позволяет оценить состояние инновационной системы данной страны на уровне современном этапе и определить перспективы его развития.

Ключевые слова: *национальные инновационные системы, инновационная политика, инновационные знания, трансфер технологий, технико-экономическая парадигма, венчурные фонды, диффузия инноваций, инновационные кадры, инновационная экономика.*

KIRISH

Innovatsiya faoliyati juda ko‘plab ishtirokchilarning qatnashuvini talab etuvchi murakkab jarayon bo‘lib, bunday murakkablik milliy innovatsiya tizimi tushunchasi bilan bog‘liqdir. Milliy innovatsiya tizimi tushunchasi XX asrning 80-yillarida Buyuk Britaniyalik iqtisodchi-olim Kristofer Frimen tomonidan taklif etilgan va uning fikricha «milliy innovatsiya tizimi xususiy va davlat tashkilotlari va muassasalari tarmog‘i bo‘lib, ularning faoliyati va o‘zaro ta’siri natijasida yangi texnologiyalar vujudga keladi, import qilinadi va yangilanadi hamda tarqatiladi».

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Shuni ta’kidlash kerakki, xuddi shu davrda g‘arbda milliy innovatsiya tizimi konsepsiyasi shakllana boshladi. Konsepsiya shakllanishi tari-xini o‘rganish uni uchta bosqichga ajratishga asos bo‘ldi:

-birinchi bosqich konsepsiya vujudga kelgan davr bo‘lib, u o‘tgan asrning 80-yillaridan 90-yillarning boshlarigacha davom etdi. Bu davrda K.Friman, B.A.Lundvall, R.Nelson, Ch.Edkvistlarning ilmiy ishlarida texnologik rivojlanishni o‘rganish asosida milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligiga baho berishning nazariyjihatlari ishlab chiqildi[1].

K.Frimen fikrigako‘ra, Kondratev-Shumpeterning har bir siklida jahon iqtisodiyotidagi tarmoqlardan birining ustuvor o‘rnini belgilab beruvchi bitta «texnoiqtisodiy paradigma» hukmronlik qiladi.

Mazkur paradigma jahon xo‘jaligining yetakchi mamlakatlari ega bo‘lgan eng yaxshi amaliy bilimlar tizimini o‘z ichiga oladi. Har bir paradigma shakllanish, yuksalish va jahon xo‘jaligini yanada rivojlantirish uchun zarur barcha texnologik bilimlar tugab bo‘lgan inqiroz fazasini boshdan o‘tkazadi. Rivojlanish darajasiga ko‘ra nisbatan past o‘rinni egallagan mamlakat uchun jahon xo‘jaligida texnoiqtisodiy paradigma almashinayotgandavrda texnologik qurollanish jihatidan anchayuqori turgan mamlakatlarga yetib olish va birdaniga yuqori taraqqiyot darajasiga ko‘tarilish uchunimkoniyat yuzaga keladi.

Turli mamlakatlarning milliy innovatsiya tizimlari bir-biridan farqlansada, ularning umumiy xususiyatlari mavjud. Milliy innovatsiyatizimi amal qilishi uchun u ma’lum tuzilishga ega bo‘lishi, yoki o‘zaro ta’sir etuvchi tuzilmalardan tashkil etgan bo‘lishi kerak. K.Friman tomonidan taklif etilgan milliy innovatsiya tizimining bazaviy modeli quyidagi uchta jihatni qamrab oladi(1-rasm):

[1] Abduvaliyev A.A. Globallashuv sharoitida innovatsion xizmatlar bozorini shakllantirishda klaster modellarining nazariy asoslari./ Innovatsion xizmatlar bozorini shakllantirish va rivojlantirish hamda uning O‘zbekiston Respublikasi hududlari iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirishdagi ta’siri ilmiy maqolalar to‘plami. T.: LESSON PRESS. 2015. -3116 10-14-b.

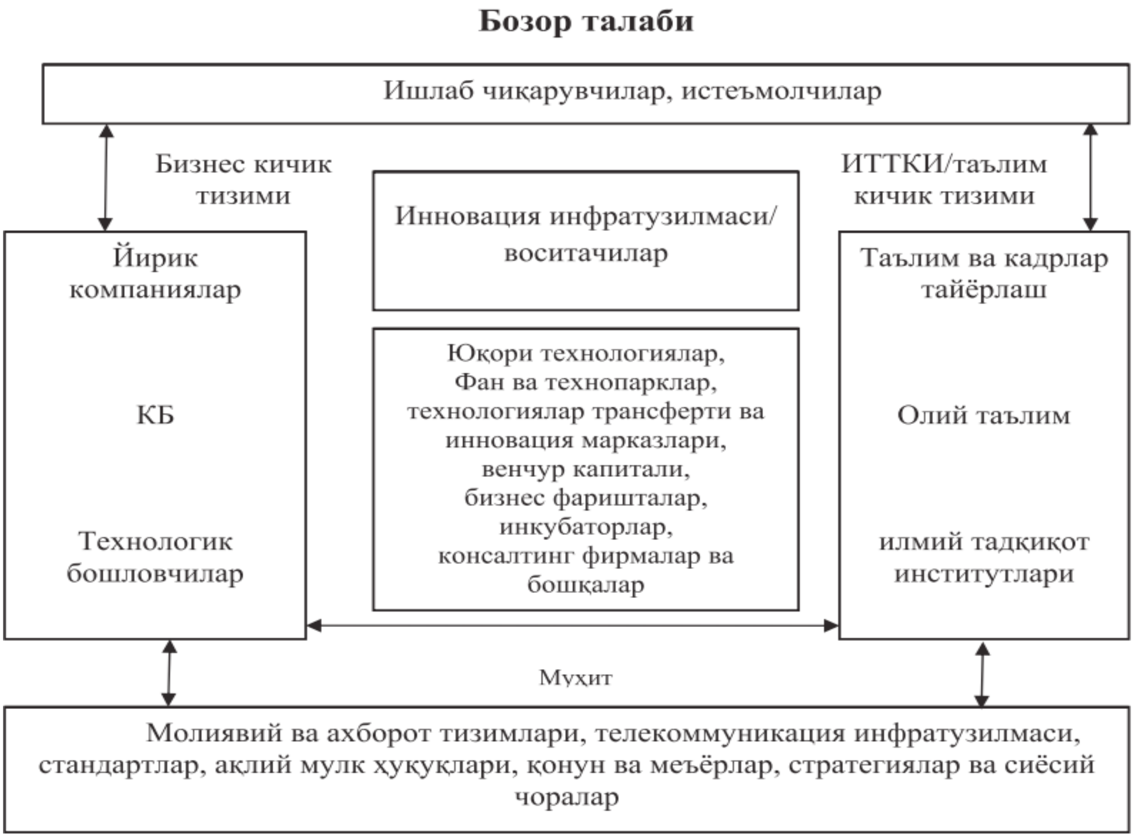

– *1-rasm. Milliy innovatsiya tizimining bazaviy modeli*

–MIT agentlari, ularga ta’lim muassasalari (universitetlar, ilmiy-tadqiqot institutlari, texnologik ta’minlovchi firmalar), firmalar va davlat tashkilotlari, shuningdek, innovatsiya iste’molchilarini;

–MIT turli elementlari o‘rtasida o‘zaro ta’sir va aloqalar;

–g‘oya va bilimlar oqimlari, shuningdek, bilim olishga bo‘lgan qobiliyat ham MITning bir qismi sifatida unga kiritiladi.

XULOSA VA MUNOZARA

Iqtisodiy o‘sishning samarali yo‘liga erishishni ta’minlash uchun rivojlanayotgan mamlakatlarning ko‘pchiligi singari O‘zbekistonda ham milliy innovatsiya tizimini shakllantirish hamda iqtisodiyot tarkibida innovatsionfaol tarmoqlar va korxonalarni rivojlantirish va salmog‘ini oshirish kerak.

Jahon tajribasi bunga davlatning faol aralashuvisiz erishib bo‘lmasligini ko‘rsatmoqda.

Davlat, ilmiy va tadbirkorlik tizimlari milliy innovatsiya tizimini shakllantirish va rivojlantirish bo‘yicha birgalikda harakat qilib, bunda milliy innovatsiya tizimi quyidagi tashkil etuvchilarlan iborat bo‘lishi ko‘zda tutiladi:

−tadbirkorlik rivojlanishini ta’minlash

−uchun raqobat muhiti;

−ilmiy tadqiqotlarni olib borish uchun zarur bo‘lgan muhit;

bu ikkala muhitning o‘zaro ta’sir mexanizmi, u bir tomondan bilimlar transferi va ular ning tarqalishi, tadbirkorlar uchun innovatsiyalarga transformatsiyasini tashkil etuvchi bo‘lsa,ikkinchi tomondan, tadqiqotchilarni ishlab chiqarish rivojlanishining innovatsiyalarga ehtiyojini

qondirishga yo‘naltirishi kerak.

Davlat tomonidan innovatsiya faoliyatini qo‘llab-quvvatlash quyidagi yo‘nalishlarda amalgaoshiriladi[2]:

−innovatsiya faoliyatini tartibga soluvchi qonuniy va me’yoriy asosni shakllantirish va takomillashtirish;

−davlat budjetidan innovatsiya loyihalariva dasturlarini moliyalashtirish;

−kichik innovatsion tadbirkorlikni rivojlantirish uchun innovatsiya infratuzilmasi obyektlarini shakllantirish;

−davlat ehtiyojlari uchun fan sig‘imi yuqoribo‘lgan innovatsiya mahsulotlari va kafolatli joriy etish hamda tarqatish maqsadida ilg‘or texnikani sotib olish;

−qonun doirasida innovatsiya faoliyatini olib boruvchi, innovatsiya loyiha va dasturlariga investitsiya kirituvchi milliy va xorijiy investorlar uchun imtiyozli sharoit yaratish.

Yuqorida sanab o‘tilgan barcha vositalarni qo‘llash innovatsion bilim va texnologiyalarni yaratish, saqlash va tarqatish bo‘yicha faoliyatlarni amalga oshiruvchi ilmiy-innovatsion sohani boshqarishning barcha subyektlarini birlashtiruvchi milliy innovatsiya tizimini shakllantirishni talab etadi.

REFERENCES

1. Alisher, S. (2024). ACTUAL PROBLEMS OF DIGITAL ECONOMY DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN. Gospodarka i Innowacje., 46, 366-372.
2. Shadiyev, A. K. (2023). Stages of Development of The Digital Economy in Uzbekistan and Future Plans. Best Journal of Innovation in Science, Research and Development, 2(12), 333-340.
3. Шадиев, А. Х., & Давронов, И. О. (2020). Роль развития персонала в повышении эффективности услуг и его влиянии на экономику. Вопросы науки и образования, (6 (90)), 15-17.
4. Шадиев, А. Х. (2020). Способы улучшения структуры управления в туризме. Вопросы науки и образования, (7 (91)), 29-31.
5. Bazarova, M. S., & Khudaiberdiyeva, O. Q. (2022). IMPROVEMENT OF THE MECHANISM OF INNOVATIVE MANAGEMENT OF FOOD INDUSTRY ENTERPRISES. In Современные проблемы социально-экономических систем в условиях глобализации (pp. 464-467).
6. Supievna, B. M. (2023). EFFECTIVENESS OF USING PR-ADVERTISING SERVICES IN THE PROCESS OF PRODUCT DELIVERY ON THE EXAMPLE OF BUKHARA REGION.
7. Supievna, B. M. (2023). MARKETING MANAGEMENT STRATEGY'S IMPORTANCE AND MODERN CONCEPT. Gospodarka i Innowacje., 42, 381-386.
8. Supiyevna, B. M. (2023). TIJORAT BANKLARI FAOLIYATIDA PERSONALNI BOSHQARISHNING O ‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. Gospodarka i Innowacje., 42,

[2] Batirova N. S. Theoretical aspects of the innovative development of the region //science and education: problems and innovations. – 2019. – b. 120-124.

409-414.
9. Supiyevna, B. M. (2024). TIZIMIDA BANK FINANCIAL SERVICE NUMBER: DEVELOPMENT AND OLD TURGAN. Gospodarka i Innowacje., 46, 379-385.
10. Базарова, М. С., Шарипова, М., & Нуруллоев, О. (2021). "РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ" ДА АҲОЛИНИНГ ИШ БИЛАН БАНДЛИГИ ХУСУСИЯТЛАРИ. САМАРҚАНД ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ, 482.
11. Bahodirovich, K. B. (2024). RISK-BASED FINANCIAL INSTRUMENTS: THEORIES AND CONCEPTS. Gospodarka i Innowacje., 46, 373-378.
12. Xalilov, B. (2024). ISSUES OF IMPROVING THE FINANCIAL MECHANISM OF SMALL BUSINESS ENTITIES. Modern Science and Research, 3(1), 747-753.
13. Khalilov, B. (2023). FINANCIAL INDICATORS OF BUSINESS EFFICIENCY IN COMPANIES. Modern Science and Research, 2(10), 835-839.
14. Khalilov, B. (2023). FINANCIAL ELEMENTS OF BUSINESS STABILITY. Modern Science and Research, 2(12), 877-882.
15. Xalilov, B. (2024). COBB-DOUGLAS PRODUCTION FUNCTION AND ITS IMPORTANCE IN BUSINESS MATHEMATICS AND ECONOMIC ANALYSIS. Modern Science and Research, 3(1), 754-758.
16. Khalilov, B. (2024). FOREIGN EXPERIENCE IN PERSONNEL MANAGEMENT. Modern Science and Research, 3(2), 974-978.
17. Nafisa, R. (2024). THEORETICAL FOUNDATIONS OF MODERN MANAGEMENT TRAINING. Gospodarka i Innowacje., 46, 265-269.
18. Raxmonqulova, N. (2024). ACTUAL PROBLEMS OF DIGITAL ECONOMY DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN. Modern Science and Research, 3(2), 340-347.
19. қизи Рахмонкулова, Н. О. (2023). КИЧИК САНОАТ ЗОНАЛАРИНИНГ ҲУДУДЛАР ИҚТИСОДИЁТИНИ РИВОЖЛАНТИРИЩДАГИ ЎРНИ. " Экономика и туризм" международный научно-инновационной журнал, 6(14).
20. Nafisa, R. (2023). XUSUSIY SHERIKCHILIK VA TURIZM KLASTERI ORQALI HUDUDLARDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH. Innovations in Technology and Science Education, 2(8), 556-560.
21. Raxmonqulova, N. (2024). THE ROLE OF CYBER SECURITY IN THE DIGITAL ECONOMY. Modern Science and Research, 3(1), 111-115.
22. Авезова, Ш. М., & Жумаева, З. К. (2013). МЕХАНИЗМЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА. СЕКЦІЯ 1. Економіка і управління національним господарством............... 9, 12.
23. Примова, А. А., Усманова, Н. Ю., & Жумаева, З. К. (2013). НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ АГРАРНОЙ ОТРАСЛИ УЗБЕКИСТАНА. In ЕКОНОМІКА І УПРАВЛІННЯ: ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ (pp. 199-202).
24. Жумаева, З. К., & Тошев, Ф. З. (2017). РОЛЬ ИНВЕСТИЦИЙ В РАЗВИТИИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ. Ученый XXI века, 77.
25. Рузметов, Б. Р., & Жумаева, З. К. (2020). АНАЛИЗ ИНВЕСТИЦИОННОЙ СРЕДЫ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН. In Современные проблемы социально-экономических систем в условиях глобализации (pp. 246-250).

26. Жумаева, З. К., & Гафуров, Э. О. (2022). ФИСКАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА В ОБЕСПЕЧЕНИИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА. Редакционная коллегия, 358.
27. Jumayeva, Z. (2024). THEORY OF SUPPLY AND DEMAND AND ITS MARKET RELATIONSHIP EFFECT. Modern Science and Research, 3(2), 426-432.
28. Jumayeva, Z. (2024). WAYS AND METHODS OF DEVELOPING SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP IN OUR COUNTRY. Modern Science and Research, 3(2), 433-440.
29. Zamira, J. (2024). IQTISODIYOTDA SUNIY INTELLEKTDAN FOYDALANISH ZARURIYATI VA ISTIQBOLLARI. Gospodarka i Innowacje., 46, 320-325.
30. Bustonovna, D. Z. (2024). CREATIVE THINKING AND ITS APPLICATION IN ECONOMICS.[Data set]. Zenodo.
31. Shamsiya, A. (2023). HR MANAGEMENT AND COACHING IN THE INNOVATIVE ECONOMY AS A METHOD OF BUSINESS MANAGEMENT. Modern Science and Research, 2(10), 712-717.
32. Alimova, S. (2024). THE ROLE OF INFORMATION TECHNOLOGY IN THE PERSONNEL MANAGEMENT SYSTEM. Modern Science and Research, 3(2), 385-390.
33. Abidovna, A. S. (2024). “PERSONNEL MANAGEMENT” AND “HUMAN RESOURCE MANAGEMENT”: HISTORY OF ORIGIN, ESSENCE AND RELATIONSHIP OF CONCEPTS. Gospodarka i Innowacje., 46, 336-343.
34. Alimova, S. O. FEATURES OF THE STRATEGIC MANAGEMENT SYSTEM OF INDUSTRIAL ENTERPRISES.
35. Hakimovich, T. M. (2024). XODIMLARNI BOSHQARISHDA KPI SAMARADORLIGI TAHLILI. Gospodarka i Innowacje., 46, 270-273.
36. Hakimovich, T. M. (2023). BOSHQARUVCHILARNING SAMARADORLIKKA ERISHISHDAGI PROFESSIONALLIGI. Gospodarka i Innowacje., 42, 421-425.
37. To’rayevna, S. N. (2024). O ‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI IQTISODIYOTINI RIVOJLANISHDA INVESTITSIYALARNING O ‘RNI. Gospodarka i Innowacje., 46, 258-264.
38. Sodiqova, N. (2024). ECONOMIC POLICY IN THE FIELD OF YOUTH EMPLOYMENT: FOREIGN EXPERIENCE. Modern Science and Research, 3(2), 330-339.
39. To'rayevna, S. N. (2024). TADBIRKORLIK SOHASINI MALAKALI KADRLAR BILAN TA'MINLASHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.
40. Sodikova, N. (2024). OTMda “Iqtisodoyotda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va tizimlari” fanini o ‘qitishda raqamli texnologiyalarning o ‘rni. Modern Science and Research, 3(1), 1-4.
41. Ibodulloyevich, I. E. (2023). TADBIRKORLIK FAOLIYATINI TARTIBGA SOLISH SODDALASHTIRILADI.
42. Ibodulloyevich, I. E. (2024). DAVLAT BOSHQARUVI ORGANLARIDA RAHBAR XODIMLAR MEHNATINI TASHKIL ETISH VA SALOHIYATINI OSHIRISHNING NAZARIY ASOSLARI.

43. Ibodulloyevich, I. E. (2024). ZAMONAVIY MENEJMENT TIZIMIDA RAHBARLIK USLUBLARINING TASNIFLANISHI.
44. Ibodulloyevich, I. E. (2024). ZAMONAVIY MENEJMENT TAMOYILLARI VA USLUBLARIDAN FOYDALANISHDA RAHBAR MEHNATINING AHAMIYATI.
45. Ibodulloyevich, I. E. (2024). ISHLAB CHIQARISHDA RAHBAR MEHNATINING ASOSIY O ‘RNI VA KORXONALAR IQTISODIY FAOLIYATIGA TA’SIRI. Gospodarka i Innowacje., (45), 311-315.
46. Ibodulloyevich, I. E. (2024). RESPUBLIKADA XIZMATLAR SIFATI VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH ORQALI XIZMATLAR EKSPORTINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI. Gospodarka i Innowacje., 46, 247-251.
47. Ikromov, E. (2024). DIRECTIONS FOR IMPROVING THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISMS OF INCREASING THE QUALITY AND COMPETITIVENESS OF SERVICES. Modern Science and Research, 3(2), 803-810.
48. Ikromov, E. (2024). THEORETICAL APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF MODERN MANAGEMENT AND ITS METHODS. Modern Science and Research, 3(2), 811-819.
49. Ikromov, E. (2024). USE OF FOREIGN EXPERIENCES IN THE ORGANIZATION OF MANAGERIAL WORK IN PRODUCTION ENTERPRISES AND ITS IMPROVEMENT. Modern Science and Research, 3(2), 820-828.
50. Ikromov, E. (2024). FOREIGN EXPERIENCES OF SERVICE SECTOR DEVELOPMENT. Modern Science and Research, 3(2), 794-802.
51. Akbarovna, N. N. (2023). MULKCHILIK MUNOSABATLARINING JAMIYATDAGI TUTGAN O’RNI.
52. Naimova, N. (2024). DIGITALIZATION IN OUR COUNTRY’S EDUCATION SYSTEM AND APPLICATION IN THE DIGITAL WORLD. Modern Science and Research, 3(1), 912-917.
53. Naimova, N. (2024). THE COUNTRY'S ECONOMIC POTENTIAL IN DIGITAL ECONOMY AND E-COMMERCE DEVELOPMENT. Modern Science and Research, 3(2), 234-239.
54. Akbarovna, N. N. (2024). XIZMAT KO ‘RSATISH KORXONALARIDA IQTISODIY RESURSLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEZONLARI VA KO ‘RSATKICHLARI. Gospodarka i Innowacje., 46, 326-335.
55. Naimova, N. (2024). STRATEGY OF DIGITALIZATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES OF THE STATE TAX COMMITTEE. Modern Science and Research, 3(2), 635-641.
56. Mahmudovna, Q. G. (2024). RAQOBAT STRATEGIYALARI, ULARNI AMALGA OSHIRISHDA INNOVATSIYALARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI. IQTISODIYOT VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYA JURNALI| JOURNAL OF ECONOMY AND MODERN TECHNOLOGY, 3(5), 15-21.
57. Mahmudovna, G. G. (2024). COMPETITIVE STRATEGIES, THE IMPORTANCE OF USING INNOVATION IN THEIR IMPLEMENTATION. IQTISODIYOT VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYA JURNALI| JOURNAL OF ECONOMY AND

MODERN TECHNOLOGY, 3(5), 8-14.

58. Mahmudovna, Q. G. (2024). OLIY TA'LIM MUASSASALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI TAVSIFLOVCHI OMILLAR. Gospodarka i Innowacje., 46, 620-627.
59. Mahmudovna, Q. G. (2024). OLIY TA'LIM MUASSASALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION FAOLIYATNING AHAMIYATI.